

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Rijks museum

Stroop, J.

Publication date

2013

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Stroop, J. (null). (2013). Rijks museum., Neder-L. <http://nederl.blogspot.nl/2013/04/rijks-museum.html>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Let op: [Neder-L is verhuisd naar www.neerlandistiek.nl](http://www.neerlandistiek.nl)

dinsdag 9 april 2013

Rijks museum

door Jan Stroop

In haar column van maandag 8 april (*Volkskrant*) uit Aaf Brandt Corstius haar ongenoegen over de spatie tussen *Rijks* en *museum* zoals die te zien is in 't nieuwe logo van 't museum. Ze is niet de eerste. Zelden heeft een lege ruimte zoveel beroering veroorzaakt, in kleine kring welteverstaan. Aaf stoot zich vooral aan de argumenten van ontwerpster Irma Boom. Twee ervan gaan over ontwerpaspecten, maar 't tweede argument raakt de taalkunde en dus mij. Ik citeer Aaf: "Voor haar 'gevoel' zijn het twee woorden, vanwege de koosnaam Rijks." Haar is dus Irma Boom.

Ik denk ook dat *Rijks* en *museum* twee woorden zijn, maar dan vanwege de historie. In de naamgeving van 't museum en in de spelling die dat zichtbaar maakt, zien we wat er gebeurd is. Na de totstandkoming van het Koninkrijk der Nederlanden (1814), werden een reeks musea tot eigendom van de staat verklaard. Dat kwam in hun naam tot uitdrukking: ze kregen allemaal de bepaling 's *Rijks* voor zich. 's *Rijks Museum van Natuurlijke -historie* en 's *Rijks Museum van Oudheden*, alle twee in Leiden. Dat was ook 't geval bij 's *Rijks Museum van Schilderijen* te Amsterdam, wat toen nog 't Trippenhuys was. Andere instellingen waren o.a. 's *Rijks Prentenkabinet* (in Amsterdam) en 's *Rijks Munt* te Utrecht. De oudste attestatie 's *Rijks museum* die ik in de verzameling *Historische Kranten* van de KB gevonden heb, is uit de *Staatscourant* van 1820.

's *Rijks* is de verkorte vorm van *des Rijks* 'van het Rijk', een genitief (tweede naamval). Toen deze formatie 's *Rijks* gelanceerd werd, had ie al een archaisch, plechtstatig karakter, wat nog versterkt werd doordat 's *Rijks* voorop stond. 't Was typisch een schrijftaalvorm die alleen geschikt was om in een naam te gebruiken. In het gewone taalverkeer werd de combinatie *rijksmuseum* als soortnaam gebruikt: "Daar er geen rijksmuseum voor de archaeologie bestaat, heeft het Z. M. behaagd, bij de verzameling te Leiden aanwezig, voorloopig en tot nadere beschikking te voegen twee nieuw aangekochte verzamelingen" (1822).

Dat 's *Rijks museum* lang niet door iedereen die schreef geaccepteerd werd, laat staan dat mensen 't gezegd zullen hebben, maar dat weten we natuurlijk niet, bewijst 't haast gelijktijdig verschijnen van de combinatie: *het Rijks museum* (1828). Van begin af kwamen deze twee schrijfwijzen, 's *Rijks museum* en *het Rijks museum* naast elkaar voor en ongeveer even vaak. Het gebruik van 't lidwoord 't (*het*) is een gevolg van de herinterpretatie van de combinatie *Rijks* en *museum*. Dat onzijdige lidwoord hoort bij 't onzijdige zelfstandige naamwoord *museum*. *Rijks* is nu eerste lid van de samenstelling. Eigenlijk zouden de twee woorden aan elkaar geschreven moeten worden, maar dat gebeurde niet.

Dat men de naam met 't lidwoord *het* als twee woorden bleef schrijven zal wel onder invloed geweest zijn van de alternatieve, de officiële naam. Daar zag je immers ook steeds twee losse woorden. 't Enige verschil was dat die daar voorafgegaan werden door die 's; die consolideerde daar de spatie. Ik heb geen enkele vorm 's *Rijksmuseum* aangetroffen. Maar bij *het Rijks museum* staat de spatie onder druk. Je ziet dan ook gaandeweg allerlei varianten verschijnen, die naast elkaar gebruikt worden. In de kranten van 1880 komen bijvoorbeeld behalve 's *Rijks Museum* nog voor *het Rijks-Museum*, *het Rijksmuseum* en *het Rijks museum*. Soms zelfs verschillende spellingen in 'tzelfde artikel.

Je zou verwachten dat dat vanaf 1885, toen 't nieuwe Rijksmuseum geopend werd, wel zou veranderen en dat er één officiële spelling zou overblijven. Maar nee, tot in de 20e eeuw bleven die drie schrijfwijzen in gebruik, naast 't klassieke 's *Rijks museum*. Dusty

Elektronisch tijdschrift voor de neerlandistiek sinds 1992
ISSN 0929-6514

Wij zijn inmiddels verhuisd naar
www.neerlandistiek.nl

Zoeken

 Zoeken

Speciale pagina's

[Neder-L op Facebook](#)

[Gratis e-boeken van Neder-L](#)

Blogarchief

- ▶ 2016 (342)
- ▶ 2015 (1178)
- ▶ 2014 (846)
- ▼ 2013 (1038)
 - ▶ december (73)
 - ▶ november (78)
 - ▶ oktober (98)
 - ▶ september (97)
 - ▶ augustus (62)
 - ▶ juli (70)
 - ▶ juni (82)
 - ▶ mei (104)
 - ▼ april (81)

[Al lezende in Ogier van Denemerken – 19](#)

[The Specificity of Language. A Workshop in Honour ...](#)

[Bidden en wensen in de 17e eeuw](#)

[Ideaal](#)

[Seminar: Lezen en leesonderzoek in het digitale ti...](#)

[Pas verschenen: Floor van Renssen – "Lezer, er zij...](#)

[De economische mens en de taalkundige mens](#)

[Discipline](#)

[Een nieuwe spelling voor 'droog', 'eeuw' en 'telev...](#)

[Meldpunten malafide uitgeverijen \(B & NL\)](#)

[Onze Taalfout](#)

[De grammaticale hype die ik niet verwachtte dat zo...](#)

[Tref mij nu een blaam?](#)

Jacobs geeft daar mooie voorbeelden van: <http://historiek.net/museumnieuws/6996-spatie-rijksmuseum-getuigt-van-gevoel-voor-gevoel-voor-historiciteit>

Hoe komt 't nu dat je combinaties als *Aafs fiets* wel los kunt schrijven, maar *Rijks museum* beter niet? In beide gevallen gaat 't toch om een eigendomsverhouding en is die s een genitief-s? Kijk naar *Neerlands Hoop*, *Gouda's Glorie*, *Delfts blauw*, die ook niet aan elkaar geschreven worden. *Rijks museum* kun je alleen schrijven als 't het museum van Rijk (de Gooyer bijv.) zou zijn, niet als 't museum van 'het Rijk' is. Bij eigennamen kan dat als twee woorden schrijven blijkbaar wel. Misschien is dit de regel: combinaties waarvan het eerste woord een lidwoord kan hebben, worden aan elkaar geschreven: museum van het Rijk, dus *Rijksmuseum*.

Van de oervorm van 's *Rijks museum* heb ik maar één attestatie gevonden, verrassend genoeg in een In memoriam Pierre Cuypers: "Rijksadviseur en Rijksbouwmeester, stichter van des Rijks Museum, waarin een jaren lang onvervuld verlangen naar zulk een nationale stichting de zeer schoone vervulling kreeg; bouwer van het Station der hoofdstad." (*Nieuwe Rotterdamse Courant*, 03-03-1921).

De oplossing van de crisis: zet die 's er weer voor. Iedereen tevreden: mooi historiserend logo en geen onjuist spatiegebruik meer:

's Rijks museum

Rubriek: [columns Jan Stroop, namen, spelling](#)

Posted by [Jan Stroop](#) om 14:30:00

6 opmerkingen:

Anoniem 11 april 2013 om 11:01

Moet we dan ook 's Rijks adviseur of 's Rijks bouwmeester zeggen? Of 's staats couraant?

[Beantwoorden](#)

[Reacties](#)

Jan Stroop 11 april 2013 om 16:06

Dat volgt niet uit mijn betoog

[Beantwoorden](#)

Anoniem 11 april 2013 om 15:32

Die spatie is heel aardig, want taalkundig te verantwoorden, maar gebruik dan alstublieft ook het juiste teken voor de apostrof!

Veel tekstverwerkers zijn hierin helaas nogal onnozel geprogrammeerd: de welgevormde, rondbuikige apostrof (met het elegante boogje onder naar links!) wordt geheel automatisch gedegradeerd tot een mager-stram streepje dat ooit slechts diende ter notatie van minuut of boogminuut.

Voor het aanhalingstekens geldt hetzelfde; kijk bijvoorbeeld eens op [Volkskrant.nl](#) hoe lelijk dat eruit ziet.

[Beantwoorden](#)

[Reacties](#)

Jan Stroop 11 april 2013 om 16:08

Deze reactie is verwijderd door een blogbeheerder.

Anoniem 11 april 2013 om 16:17

Dank! Ik zie er, neurotisch spiedende, nog één staan, in "'s Rijks Museum van Schilderijen".

[Beantwoorden](#)

Jan Stroop 12 april 2013 om 12:12

'Weet ú waar de
Woordenboekstraat is?'

Digitale lessenserie havo/vwo
online

Nogmaals 'doodziek'

Tentoonstelling over
Nederlandse militaire boeken
...

Wetenschappelijke discussie in
het openbaar

Pas verschenen: Preromantisch
classicisme en react...

Verschenen: Syntax of Dutch.
Adjectives and Adject...

Klankencyclopedie van het
Nederlands (34): [j; 3; ...

Pas verschenen: TNTL (Vol. 130,
Nr. 1)

Rijksmuseum: Geschiedjuweel

Het Vlaams groeit aan elkaar

Paul Snoek Poëzieprijs 2013 naar
Leegte licht van ...

Tachtig jaar Paul Snoek

Ook een slecht lied verdient een
goede criticus

Wouter Pieterse krijgt een iPad

Penantie

Polyfonie

Vacature: Juniorprofessor
Niederländische Sprachwi...

Constantijn Huygens op
dienstreis

Kapper! Laat de bomen staan

Het Koningslied is een
populistisch lied

Pas verschenen: De
duizendvoudige tong.

Een avond met prijswinnende
auteurs

Überfijne tijd in de
middeleeuwen

Nieuw nummer Over taal (jrg.
52, nr. 2)

Harry Mulisch, Het stenen
bruidsbed

Socrates geeft een weblecture

Vacature: Doctoraatsbursaal
FWO/UGent (tot 31 mei ...

Vacatures: Postdoc
Middel nederlandse literatuur
(U...

Studiedag De dichter-edituer

De 'clausiaanse' handgreep.
Hugo Claus en de liter...

De reis van Sint Brandaan

Rucola

In memoriam Jan van Donselaar

Aamborstig

Klankencyclopedie van het
Nederlands (33): [ø]

Bericht voor de lezers van
Ponthus ende Sidonie

Mijn reactie van 11 april 2013 16:08 is per vergissing verwijderd. Er stond niets onbetamelijks in.

[Beantwoorden](#)

Voer je opmerking in...

Reageer als: Marijke (Googl ▼

Uitloggen

Publiceren

Voorbeeld

Melding sturen

Opmerking: Alleen leden van deze blog kunnen een reactie posten.

[Nieuwere post](#)

[Homepage](#)

[Oudere post](#)

Abonneren op: [Reacties posten \(Atom\)](#)

[Tweemaal 2007](#)

[DBNL naar KB: meesterbakker moet naar broodfabriek...](#)

[Verschenen: Queeste 19 \(2012\) 2](#)

[De t in stroop](#)

[‘Koningsdag’, ‘koorts’ en ‘klikhit’ nieuwe woorden...](#)

[Proefschriftnieuws april 2013](#)

[Geesten vangen](#)

[Weg met het wetenschappelijke artikel](#)

[Connectives in the work of Harry Mulisch](#)

[Ogier van Denemerken : hoofdstukken 170-180](#)

[Gastcollege Dick de Boer \(Gent, 24 april 2013\)](#)

[‘Caesaron’ genomineerd](#)

[Rijks museum](#)

[Pas verschenen: Honderd jaar taalwetenschap](#)

[‘Minder verbeteringen zorgt voor meer succes.’ Zor...](#)

[Rijksmuseum-leestip: Avontuur met Titia](#)

[Publicatie: Liefde, leven en devotie. Poëzie uit h...](#)

[Het meestershuisje in de wezeltuin](#)

[Professor Pieterse gaat op Facebook](#)

[Tentoonstelling ‘Houtsneden in incunabelen uit KB ...](#)

[Klankencyclopedie van het Nederlands \(32\): \[s\]](#)

[Taalkundigen voor de filmindustrie](#)

[Wat te doen in april? Ga naar Gent!](#)

[Want en omdat](#)

[xiy xay](#)

[De verleden tijd van lijken \(2\)](#)

[Pas verschenen: “Neue Sachlichkeit and Avant-Garde...](#)

[ANFB Onderzoeksmarkt 2013 - Oproep tot bijdragen](#)

[Onderzoek naar vieze woorden](#)

[De verleden tijd van lijken](#)

[Schaf de rampzalige taaltoets af](#)

- ▶ [maart \(68\)](#)
- ▶ [februari \(107\)](#)
- ▶ [januari \(118\)](#)

- ▶ [2012 \(899\)](#)
- ▶ [2011 \(252\)](#)
- ▶ [2010 \(303\)](#)
- ▶ [2009 \(1\)](#)
- ▶ [2008 \(4\)](#)